

OUDESCHANS – GARNIZOENSKERK

In 1593 gaf graaf Willem Lodewijk van Nassau opdracht tot de aanleg van de Bellingwolderschans waar de Westerwoldse Aa uitmondde in de Dollard. De vesting werd ontworpen door Adriaen Antonisz van Alkmaar. Toen de verdedigingslinie in de eerste helft van de 17^e eeuw op nieuw land verder naar het noordoosten kon worden uitgebouwd, verminderde de strategische betekenis ervan. Daar verrees de vesting Nieuweschans, waarna het bestaande dorp de naam Oudeschans kreeg. Toch bleef er tot in het begin van de 19e eeuw een detachement gelegerd. Vanaf 1814 werden de Oudeschansker bolwerken geslecht. Delen ervan werden in 1975 gereconstrueerd. De voormalige garnizoenskerk werd in 1626 gebouwd voor de hier gelegerde soldaten. De eenvoudige zaalkerk, voorzien van een dakruiter en verlicht door rondboogvensters, vertoonde grote gelijkenis met de godshuizen in de grensvestingen, Nieuweschans en Bourtange. In 1772 werd aan de voorzijde een statige pastorie aangebouwd, net als in Kiel-Windeweer. In 1858 werd de zuidgevel tot op ongeveer een meter boven het maaiveld afgebroken en opnieuw opgetrokken. Daarbij werd de oorspronkelijke topgevel vervangen door een afgewolfde beëindiging en werd de dakruiter naar deze zijde verplaatst. De dakruiter bevat een uurwerk uit de 17^e eeuw dat in 1983 door J.H. Koster uit Blijham weer aan de praat werd gebracht met behulp van een wasmachinemotor en een fietsketting. Sinds 1973 is de kerk eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

Interieur

Het interieur wordt gedekt door een houten tongewelf en bevat een inrichting uit de tweede helft van de 18^e eeuw. De preekstoel voor de zuidwand is versierd met bladwerk aan de hoekpilasters en kwam waarschijnlijk tot stand tijdens de genoemde verbouwing van 1772. Zeldzaam is de schildering van een orgelfront op de wandbetimmering boven de preekstoel, die werd aangebracht omstreeks 1780. Het is een opmerkelijk natuurgetrouwe weergave compleet met registerknoppen, muziekboek en speeltafel. Aan de noordzijde bevindt zich een tribune met als opschrift een tekst uit Ezechiël 34 en het jaartal 1639. Het gewelf, hier en daar rustend op forse consoles, is bij de verbouwing in 1772 aangebracht; de vormgeving past bij deze periode. De banken bezitten nog de originele messing kandelaars. Op de stijlen tussen de panelen van de kansel zitten mooi gesneden guirlandes. De beschildering in imitatiemahonie en goudverf op het lofwerk komt uit de 19e eeuw. De donkergroene banken uit de 18^e eeuw zijn voorzien van knoppen.

Militaire betekenis

In de vloer ligt een grafzerk met een omlijsting in Lodewijk XV-stijl voor oud-commandeur Jan Gerard Georg van Maneil (†1770), 'kapiteyn van eens kompagnie infanterie in dienst van desen staat, kanunnik van het kapittel te oirschot en oud kommandeur van de bellingwolderschans'. Door de militaire betekenis van Oudeschans was de kerk altijd nauw verbonden met het landsbestuur in Den Haag. In 1758 schonk de Raad van State een avondmaalsbeker met als opschrift: 'Kerkbeker van de Bellingwolderschans gegeven door den ed Mog Raad van Staate der Vereenigde Nederlanden in jaar 1758'. Een geschilderd tekstbord uit 1826 aan de noordwand toont een lofdicht op koning Willem I, die een bedrag van 800 gulden schonk voor noodzakelijk herstel tijdens zijn regeerperiode. Waarschijnlijk betrof dit onder andere de herbouw van de zuidgevel met Friese klinkertjes.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer.

© SOGK 2021, herziene versie